

Parasiteren of creëren? Pleegde Warhol auteursrechtinbreuk?

Maken de *Prince Series* van Andy Warhol inbreuk op de auteursrechten van celebrityfotograaf Lynn Goldsmith? Deze vraag staat centraal in het conflict tussen Goldsmith en de erven van Warhol (1928-1987), verenigd in de Warhol Foundation. De kwestie ligt nu voor bij het Amerikaanse Hooggerechtshof, de hoogste Amerikaanse rechter. De uitkomst is van groot belang voor kunstenaars en de creatieve sector in de Verenigde Staten.

Vanity Fair

De oorsprong van de zaak ligt in 1984, toen het tijdschrift *Vanity Fair* bij het verschijnen van het nummer *Purple Rain* een artikel wilde publiceren over Prince. Het tijdschrift kreeg toestemming van Lynn Goldsmith om voor de illustratie eenmalig een foto van Prince te gebruiken. *Vanity Fair* vroeg vervolgens aan Warhol om op basis van deze foto een portret te maken. En zo werd het artikel gepubliceerd, met een paarse prent van Prince. Goldsmith stond keurig vermeld als maker van de foto.

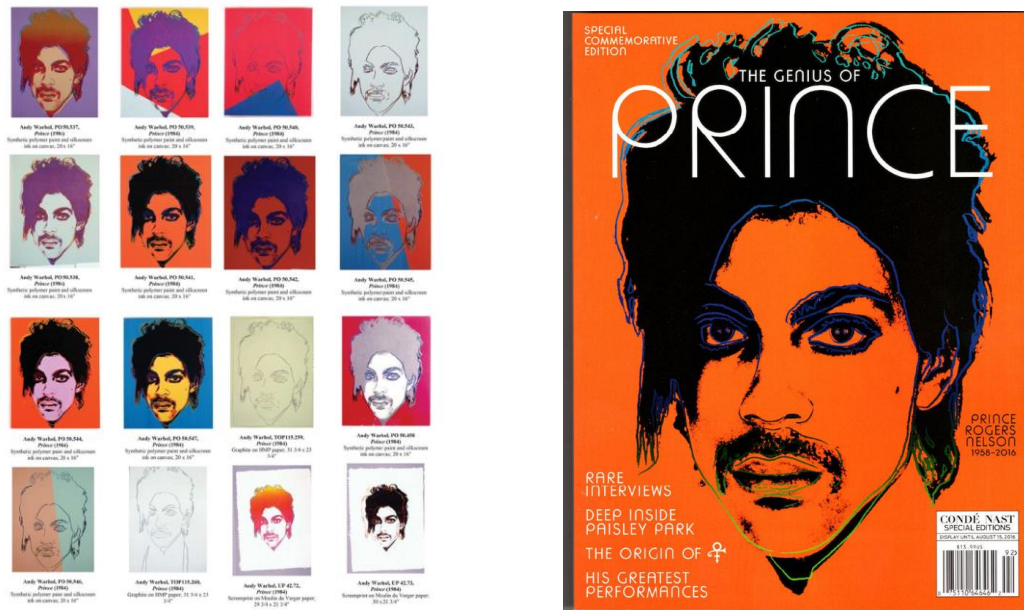

Publicatie 1984 Vanity Fair

Vijftien extra zeefdrukken

Wat Goldsmith echter niet wist, is dat Warhol nog eens vijftien extra zeefdrukken in andere kleuren fabriceerde. Pas in 2016, toen *Vanity Fair* na het overlijden van Prince als eerbetoon een ander portret uit de *Prince Series* op het omslag plaatste, begreep Goldsmith dat Warhol

het niet bij één zeefdruk had gelaten. Daarop beschuldigde de fotograaf de Warhol Foundation van inbreuk op haar auteursrechten op de foto.

Links de Prince Series, rechts Vanity Fair 2016

‘Transformative’ en ‘fair use’

De discussie draait om de vraag of de bewerking van de Prince-foto door Warhol 'transformatief' genoemd kan worden. Een werk is transformatief als het iets wezenlijk nieuws toevoegt, waardoor het werk een ander karakter of een andere betekenis krijgt. In dat geval kan er onder Amerikaans recht sprake zijn van zogenoemd 'fair use', en is het toegestaan.

Prince Series onvoldoende ‘nieuws’

In 2021 gaf het Amerikaanse gerechtshof Goldsmith gelijk. De rechters oordeelden dat de Prince Series van Warhol onvoldoende nieuws aan de foto toevoegt. 'De serie behoudt de essentiële elementen van de Goldsmith-foto zonder aan die elementen iets significant toe te voegen of te veranderen', aldus het vonnis. De foto van Goldsmith blijft 'het herkenbare fundament waarop de Prince-serie is gebouwd'. Bovendien, zo stelt het hof, is het niet aan de rechter om zich te verdiepen in de intenties van Warhol of de vermeende intenties die kunstcritici er in zien.

Bom

De uitspraak legt niet alleen een bom onder veel werk van Warhol, maar ook onder dat van alle andere zogenaamde 'appropriation artists': kunstenaars die voor hun werk gebruikmaken van foto's en beelden van anderen. Daarom bracht de Warhol Foundation de zaak voor een principiële uitspraak aan bij de hoogste Amerikaanse rechter. Die zal moeten aangeven hoe je dat begrip 'transformatief' precies moet uitleggen.

"Back to the Garden," van Richard Prince, voldoende 'transformatief', fair use

Richard Prince vs Cariou

De uitspraak zal hoe dan ook verstrekkende gevolgen hebben voor de creatieve wereld in de Verenigde Staten. Legt het Hooggerechtshof, net als de rechter in 2021, de lat voor 'appropriation artists' hoog, dan zal dat deze kunstenaars in de toekomst ernstig beperken in hun vrijheid om gebruik te maken van, en voort te bouwen op, andermans werk. Eerder oordeelde de Amerikaanse rechter in 2013 in een spraakmakende zaak dat het werk van kunstenaar Richard Prince, bestaande uit een collage van foto's van fotograaf Patrick Cariou, voldoende nieuwe elementen toevoegde en als 'fair use' moest worden beschouwd.

Nederland

Maar ook buiten de VS zal de uitspraak van invloed zijn, zegt advocaat Marcel de Zwaan, die veel kunstenaars bijstaat. 'Voortbouwen op andermans werk of er op een andere manier gebruik van maken is, met uitzondering van parodie en citaat, in de EU niet wettelijk geregeld in de vorm van een 'fair use'-beginsel. In Nederland kennen wij iets wat daar sterkt op lijkt: een vorm van zelfregulering in een richtlijn voor zogenoemde ontleningskunst, ingevoerd door de beeldrechtorganisatie Pictoright.'

Grens tussen parasiteren en creëren

De moeilijkheid van 'fair use' is volgens De Zwaan niet de aanvaarding van de mogelijkheid van hergebruik. 'Je moet bepalen waar de grens ligt tussen ontoelaatbaar parasiteren en het creëren van 'een fundamenteel nieuwe artistieke betekenis.' En hoe bepaal je die grens? In de Warhol-procedure lijkt de ruimte voor commercieel zeer succesvolle 'hergebruikers' als Andy Warhol, Jeff Koons en Richard Prince flink af te nemen.'

Warhol wist dat hij met vuur speelde

Andy Warhol realiseerde zich in de jaren zestig al dat hij geregeld met vuur speelde. Destijds raakte hij slaags met fotograaf Patricia Caulfield over gebruik van een van haar foto's in het kunstwerk Flowers. De zaak werd geschikt en Warhol betaalde Caulfield voor het gebruik van haar foto. In dezelfde periode bonden ook de fotografen Charles Moore en Fred Ward de strijd aan met Warhol, toen bleek dat Warhol foto's van hen van Jacky Kennedy had gebruikt voor zijn werk. Ook toen werd de zaak in onderling overleg geschikt.

De uitspraak van het Hoogerechtshof wordt in de loop van 2023 verwacht.

Bas Kist